

УДК 811.111'25'373.46=161.2
DOI <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2024-96-6>

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ТЕРМІНІВ ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧОГО СПРЯМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Гриців Н. М.

*кандидат філологічних наук, доцент,
докторант кафедри прикладної лінгвістики
Національний університет «Львівська політехніка»
вул. Степана Бандери, 12, Львів, Україна
orcid.org/0000-0001-6660-7161
nataliia.m.hrytsiv@lpnu.ua*

Сабан О. В.

*старший викладач кафедри прикладної лінгвістики
Національний університет «Львівська політехніка»
вул. Степана Бандери, 12, Львів, Україна
orcid.org/0000-0003-2343-3135
olesia.v.saban@lpnu.ua*

Ключові слова: *термін,
терміноід, калькування, пошук
відповідника, транскодування,
описовий переклад.*

Стаття присвячена вивченню науково-технічного перекладу, який включає в себе переклад термінологічної лексики. Дослідження спрямоване на виявлення способів перекладу термінів перекладознавчого спрямування з англійської на українську мову з урахуванням семантичних та структурних характеристик. У межах розвідки проаналізовано підходи до визначення понять «термін», «терміноід» і «термінологія», а також характерні особливості термінологічних одиниць в англійській та українській мові.

Для комплексного розуміння викликів, пов'язаних із перекладом термінологічної лексики, у статті розглянуто низку способів перекладу включно із концепцією неперекладності, яка часто виникає за умови відсутності прямих еквівалентів у цільовій мові. Представлено семантичний та перекладацький аналіз 100 англійських термінів (у чотирьох томах) за редакцією Іва Гамб'є та Люка ван Дорслара, а також їхніх перекладів українською мовою. Використано низку дослідницьких методів та прийомів включно із аналізом, індукцією та дедукцією, компонентним, описовим, статистичним та порівняльним методами, узагальненням та синтезом.

З'ясовано, що основними методами перекладу термінів перекладознавчого спрямування є калькування, пошук відповідників, транскодування та описовий переклад. Зокрема, 4% від загальної кількості термінів вибірки було перекладено шляхом транскодування, 41% – за допомогою калькування, а метод пошуку відповідників було застосовано найчастіше до 55% термінів загальної вибірки. У дослідженні підкреслюється важливість комплексного підходу до визначення специфіки перекладу термінів, особливо для інноваційних термінів.

Наукова розвідка може бути корисною для подальшого розвитку загальної теорії перекладу, зокрема в контексті науково-технічного перекладу, а також в частині англо-українського перекладу. Отримані результати можуть слугувати матеріалом для подальших, зокрема корпуснобазованих, досліджень з перекладу термінології.

SPECIFIC FEATURES OF TRANSLATING ENGLISH TERMINOLOGY IN TRANSLATION STUDIES INTO UKRAINIAN

Hrytsiv N. M.

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Postdoctoral Student at the Department of Applied Linguistics
Lviv Polytechnic National University
Stepana Bandery str., 12, Lviv, Ukraine
orcid.org/0000-0001-6660-7161
nataliia.m.hrytsiv@lpnu.ua*

Saban O. V.

*Senior Lecturer at the Department of Applied Linguistics
Lviv Polytechnic National University
Stepana Bandery str., 12, Lviv, Ukraine
orcid.org/0000-0003-2343-3135
olesia.v.saban@lpnu.ua*

Key words: *term, terminoid, calquing, equivalence search, transcoding, descriptive translation.*

This article explores the field of scientific and technical translation, emphasizing the significant role of terminological vocabulary within this domain. The research aims to identify methods for translating English terms in the field of Translation Studies into Ukrainian, considering their semantic and structural characteristics. The study analyzes approaches to defining the concepts of “term”, “terminoid”, and “terminology”, as well as the characteristics of terminological units in English and Ukrainian.

To gain a comprehensive understanding of the challenges associated with translating terminological vocabulary, this study examines a range of translation methods, including the concept of untranslatability, which often arises when direct equivalents in the target language are absent. A semantic and translation analysis is presented based on 100 English-language terms extracted from articles in the reputable “Handbook of Translation Studies” (four volumes), edited by Yves Gambier and Luc van Doorslaer, along with their corresponding Ukrainian translations. A diverse set of methodologies was utilized, including analysis, induction and deduction, componential analysis, descriptive method, statistical method, comparative method, generalization, and synthesis.

The study finds that the primary methods for translating terms in Translation Studies include calquing, equivalence search, transcoding, and descriptive translation. Specifically, 4% of the terms in the sample were translated using transcoding, 41% using calquing, and equivalence search was the most commonly employed method, accounting for 55% of the terms. The research highlights the importance of a comprehensive approach to determining the specificity of term translation, particularly for innovative terms. This approach involves considering the functional domain, target orientation (pragmatic load), and structural-semantic organization.

The main findings of this study may contribute to the specific theory of scientific and technical translation, and the partial theory of English-Ukrainian translation. The results can serve as material for further research (including corpus-based) on the translation of terminology.

Постановка проблеми. Розвиток сучасного суспільства та різних галузей його діяльності вимагає від українських лінгвістів віднаходження українських еквівалентів та відповідників англійських термінів. Питання перекладу термінології завжди займало особливе місце в перекладознавстві. Оскільки кількість термінологічних одиниць збільшується, то виникає необхідність укладати нові термінологічні словники, а важливим етапом при укладанні таких словників є переклад термінів. Невирішеною частиною цього питання залишається підбір правильного способу перекладу термінів з огляду на їхні структурні, семантичні та лексичні особливості.

Невпинне зростання кількості одиниць мови завдяки бурхливому розвитку технологій спричинило появу нової прикладної дисципліни – термінології, тобто розділу «лексикології, що вивчає терміносистеми мови, принципи їхньої організації, механізми творення термінів, вимоги до них, а також розв’язує прикладні завдання упорядкування й кодифікації терміносистем і їхніх відповідників у різних мовах» [Селіванова, 2006, с. 618]. Окрім цього, це поняття також використовують для позначення фахової чи спеціальної галузевої термінології [Фурт & Дмитрук, 2020, с. 18]. Оксана Петрина у науковій розвідці, присвяченій дослідженню англійських та українських терміносистем банківської сфери, зауважує, що «це особливий пласт лексики, дослідження якого вимагає комплексного застосування загальнонаукових та лінгвістичних методів для систематизації термінологічного матеріалу та впорядкування терміносистем» [Петрина, 2016, с. 13]. Оскільки переклад є одним із способів поповнення термінологічної лексики, «особлива увага приділяється перекладу термінів, які можуть становити головну складність для перекладача» [Фурт & Дмитрук, 2020, с. 68]. Таким чином, виявлення характерних особливостей та способів перекладу термінів з англійської на українську мову є **актуальним**.

Мета статті полягає у дослідженні ефективних способів перекладу термінів перекладознавчого спрямування з англійської на українську мову з опорою на сучасні наукові принципи та підходи. Для досягнення мети поставлено такі **завдання**:

1) проаналізувати підходи до визначення понять «термін», «терміноід» і «термінологія» для уточнення їхніх значень і відмінностей у контексті науково-технічного перекладу;

2) виявити характерні особливості термінологічних одиниць англійської та української мови для обґрунтованого вибору методів перекладу;

3) дослідити та систематизувати основні способи перекладу термінів, встановити їхню ефективність у перекладознавчому дискурсі, а також проаналізувати явище неперекладності;

4) виконати семантичний та перекладацький аналіз 100 англійських термінів з “Handbook of Translation Studies” для виявлення статистичних закономірностей у виборі методів перекладу;

5) узагальнити отримані результати для подальшого використання у дослідженнях та практичних завданнях, пов’язаних із перекладом науково-технічної термінології.

Об’єкт дослідження – терміни перекладознавчого спрямування.

Предмет дослідження – характерні особливості та способи перекладу термінів перекладознавчого спрямування з англійської на українську мову.

Матеріалом дослідження слугують оригінали статей «Енциклопедії перекладознавства» [Gambier & Doorslaer, 2014] та їхні переклади [Кальниченко & Черноватий, 2020], з яких виокремлено 100 термінів.

У статті здебільшого використано такі базові дослідницькі **методи** і **прийоми**: описовий метод (який включає збір та попередній аналіз даних для подальшого опису досліджуваного явища), індукцію та дедукцію (індукція – це логічний умовид від окремого до загального, а дедукція – від загального до окремого [Кочерган, 2006, с. 11]), узагальнення (логічний процес переходу від одиничного до загального чи від менш загального до більш загального знання, а також продукт розумової діяльності, форма відображення загальних ознак і якостей об’єктивних явищ [Цехмістрова, 2004, с. 83]), аналіз (метод наукового пізнання шляхом розчленування предметів дослідження на складові частини [Антонюк та ін., 2015, с. 44]), синтез (мислене або практичне з’єднання частин у ціле [Антонюк та ін., 2015, с. 44]), зіставний метод (головний метод контрастивної лінгвістики, спрямований на вияв спільних і специфічних рис зіставлюваних мов на всіх їх рівнях, а також в мовленні і у тексті [Кочерган, 2001, с. 77]).

М. Вакуленко у своїй статті зауважив, що для аналізу термінологічної лексики зазвичай використовують структурний метод (для вивчення формальної та змістової структур терміна) з використанням дистрибутивного аналізу (для вивчення сполучуваності термінів та їхніх лексико-семантичних відношень – синонімії, паронімії, омонімії й полісемії – у галузевих терміносистемах), компонентного аналізу (для вивчення семантичної структури термінів) та функціонального аналізу (для з’ясування особливостей вживання термінів у наукових текстах і в повсякденному метамовленні фахівців) [Вакуленко, 2013, с. 18].

Для проведення всебічного аналізу термінологічної лексики з вибірки буде проведено класифікаційний, жанрово-стилістичний, структурний, словотвірний та семантичний аналіз. Для під-

рахунку відсотку використання певного методу перекладу буде залучено статистичний метод.

Аналіз, синтез, індукція та дедукція, а також описовий метод будуть використовуватися під час дослідження понять «термін», «терміноїд», «термінологія». Методи зіставлення, узагальнення та синтезу будуть використані під час проведення перекладознавчого аналізу. Зіставний метод буде використаний шляхом зіставлення термінів англійською та українською мовою. Завдяки цьому можна виявити спільні та відмінні риси. Компонентний аналіз будемо проводити для визначення значення терміна. Структурний метод застосуємо під час аналізу термінологічних одиниць при перекладі.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Поняття «термін» є ключовим як для термінології загалом, так і для цієї наукової розвідки зокрема. Однак, попри непоодинокі спроби, його визначення залишається дискусійним, тому поки не існує єдиного загальноприйнятого варіанту. Автори навчального посібника «Фахова українська мова» пояснюють це тим, що «термін є об'єктом дослідження кількох наук (логіки, лінгвістики, термінознавства тощо), і кожна з них намагається побачити ті ознаки у терміні, що є суттєвими саме з її точки зору» [Васенко та ін., 2008, с. 74].

В «Академічному тлумачному словнику української мови» знаходимо таке визначення поняття «термін»: «Слово або словосполучення, що означає чітко окреслене спеціальне поняття якої-небудь галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя тощо» [Термін, б. д.]. Український мовознавець М. Вакуленко пропонує власне визначення поняття термін: «Одиниця лексичного рівня (слово або словосполучення), яка позначає певне поняття у відповідній галузі людської діяльності, утворює функціонально-тематичний клас галузевої лексики і є органічним (системним чи поза-системним) елементом термінологічного фонду» [Вакуленко, 2013, с. 2]. Важливим для розуміння цього поняття є також визначення, подане у «Словнику перекладознавства»: «Термін відрізняється від звичайного слова тим, що він позначає єдине поняття» [Shuttleworth & Cowie, 2014, с. 166]. У термінологічній енциклопедії «Сучасна лінгвістика» подано перелік основних вимог до поняття, яке відносимо до термінів: «Системність; наявність класифікаційної дефініції (тлумачення, яке ґрунтується на ключовому гіперонімі, видовій специфіці або холонімі); прагнення до моносемічності й конкретизації в межах терміносистеми, до прозорості внутрішньої форми; жорстка конвенційність; стилістична нейтральність, залученість до системи понять певної галузі; відповідність нормам мови, що запобігає появі професійних жаргонізмів; точність і короткість; дериваційна

здатність; інваріантність як відсутність варіантів і синонімів; висока інформативність» [Селіванова, 2006, с. 617]. Отже, термін – це лексична одиниця (слово чи колокація), головним завданням якої є надання однозначного визначення конкретного поняття, притаманного певній галузі науки та техніки. До того ж термін повинен бути стилістично нейтральним. Також важливою ознакою термінів є відсутність синонімів і омонімів.

Ще одним важливим для розуміння термінологічної лексики є поняття «терміноїд». Терміноїд – це слово або словосполучення, що називає поняття та сутність, проте не має чітких, повних визначень, а також функціонує незалежно від терміносистеми. На відміну від термінів, які утворені для позначення наукових або технічних понять, терміноїди є поняттями вузької професійної діяльності та включають номени, професіоналізми та професійні просторіччя [Васенко та ін., 2008, с. 76].

Той факт, що одним із джерел збагачення термінології є переклад термінів, створює неабиякі виклики для перекладачів, тому глибоке розуміння цього процесу в цілому та окремих аспектів зокрема є запорукою створення чіткої та зрозумілої термінологічної картини, що суттєво полегшує внутрішньогалузеву, міжгалузеву та міжмовну комунікацію.

За В. Карабаном, всі елементи денотативної системи вихідної мови (лексичні та фразеологічні одиниці) поділяються на дві такі групи: ті, що мають перекладні еквіваленти, і ті, що не мають відповідників у цільовій мові, тобто безеквівалентні одиниці.

Науковці визначають два етапи перекладу терміна, зокрема з'ясування значення терміна (у контексті) та переклад значення рідною мовою.

Головними принципами термінотворення, особливо, якщо терміни створюються через переклад науково-технічної літератури, є такі:

- 1) перекладений термін повинен якомога ближче текстуально та за змістом відповідати тому ж самому терміну або поняттю мовою оригіналу, а також за своїм словотвором не повинен бути громіздким та мати штучний характер;
- 2) не слід вводити неперекладених іншомовних слів, якщо можна підібрати свій термін, що правильно передає науково-технічне поняття [Д'яков та ін., 2000, с. 163].

Отже, потрібно детально розглянути способи перекладу термінологічної лексики.

Популярним способом перекладу термінів є транскодування. Загалом розрізняють чотири види транскодування:

- 1) транслітерація – передача графічної форми елемента вихідної мови літерами мови перекладу. Транслітерацію можна використовувати у тих

випадках, коли реалія, яка передається в англійському озвученні, викликає асоціації, які міцно закріпилися в українського читача. А в інших випадках транслітерація повинна супроводжуватися відповідною приміткою (описом), що розкриває суть цієї реалії;

2) транскрибування – передача звукової форми елемента вихідної мови літерами мови перекладу;

3) змішане транскодування – переважне застосування транскрибування із елементами транслітерування;

4) адаптивне транскодування – адаптація елемента вихідної мови до фонетичної або граматичної структури мови перекладу [Гузь, 2012, с. 144].

Калькування, тобто дослівний переклад, є ще одним способом перекладу. Його слід використовувати за умови, якщо не порушуються норми цільової мови. Від калькування слід відрізнити буквальный переклад – просту механічну передачу слів іноземного тексту в такому порядку, у якому вони йдуть у ньому, без урахування їх синтаксичних та логічних зв'язків. Такий переклад неприпустимий у перекладацькій практиці.

Описовий метод – це вид перекладацької трансформації, за якого «лексична одиниця іноземної мови замінюється словосполученням, що експлікує її значення (тобто дає пояснення або опис цього слова)» [Фурт & Дмитрук, 2020, с. 72].

Переклад термінологічної лексики також здійснюють шляхом пошуку відповідника (еквівалентної одиниці). Відповідник – це «стійка, стандартно відтворена структура складного професійного поняття, що передається цільовою мовою однозначним, незалежним від контексту відповідником» [Швачко, 2021, с. 60]. У процесі його підбору слід враховувати те, що існують одно- та багатоеквівалентні одиниці, тобто такі, які мають один або більше варіантів перекладу, що вимагає відповідних знань та навичок від фахівця з перекладу.

Неабиякі труднощі постають перед перекладачем, який зіштовхується із неперекладністю вузькоспеціалізованої термінології. Неперекладність – це властивість тексту або висловлювання в одній мові, для якого немає еквівалента в іншій мові. Вузькоспеціалізовану термінологію неможливо віднести ні до повністю неперекладної, ні до абсолютно неперекладної. Терміни та реалії, якими так насичена науково-технічна література, найчастіше потрапляють до групи безеквівалентних лексичних одиниць, тобто «лексем певної мови, що не мають однослівних відповідників в іншій мові при перекладі і здебільшого позначають специфічні для певного етносу явища матеріальної та духовної культури, суспільного життя, науки, техніки тощо» [Селіванова, 2006, с. 50].

Однак О. Селіванова стверджує: «Відсутність точного відповідника не є свідченням неможливості передати зміст слова при перекладі описовим зворотом або того, що відповідник не з'явиться у мові в майбутньому» [Селіванова, 2006, с. 50]. Досить часто текст або висловлювання, які вважаються неперекладними, в дійсності є лакунами, тобто лексичними одиницями, які не мають схожого поняття в мові перекладу. Словниковий запас усіх мов, включаючи англійську та українську, мають ці так звані лексичні прогалини. Це означає, що для слова, виразу або фрази у вихідній мові не існує повного еквівалента в мові перекладу.

Відзначимо, що в певних термінах немає саме терміну-еквіваленту, але нерідко існує той, що рекомендується двомовними словниками. Його прийнято називати передтерміном, що виникає в результаті поєднання термінів і загальноживаних лексичних одиниць [Семенов, 2008]. Цей еквівалент передає значення терміна, але не задовольняє вимоги до термінів: він не позначає поняття в системі мови, не характеризується стислістю та незмінністю структури. Таким чином, відмінності в системі понять двох мов представлені екстралінгвістичними чинниками, що створюють об'єктивні умови для виникнення безеквівалентності. На думку О. Селіванової, лакуна (від лат. *lacuna* – *пробіл, заглиблення*) – це базові елементи національної специфіки лінгвокультурної спільноти, що ускладнюють переклад її текстів і сприйняття їх іноземними реципієнтами через нестачу в одній мові порівняно з іншою певних відповідників мовних одиниць різних рівнів, позначень понять, категорій, асоціативних реакцій, а також паравербальних засобів мовлення [Селіванова, 2006, с. 321].

Властивості безеквівалентності та лакунарності не є суміжними, оскільки коли одиниця є безеквівалентною, то вона не має лексичних еквівалентів у мові перекладу, проте таке поняття існує, а якщо одиниця лакуарна, то загалом такого поняття не існує у мовній картині світу.

Неперекладність і наявність великої кількості лексичних лакун здебільшого трапляється у публіцистичному, художньому та розмовному стилях. До того ж існують не лише лексичні чи семантичні, але й концептуальні та абсолютні лакуни. Одразу зауважимо, що в науково-технічній літературі також трапляються лексичні прогалини, проте не настільки часто. З таких причин культуро-специфічні особливості таких текстів нівелюються, оскільки в науковому стилі майже не залишається місця для вираження етнокультурних особливостей певного народу.

Коли переклад безеквівалентного поняття є важливим, то перекладач може спробувати

заповнити лексичну лакуну. Заповнення лакун – це процес розкриття сенсу деякого поняття або фрагмента тексту, що належить незнайомій реципієнту культурі. Здебільшого використовують метод компенсації. Компенсація – це особливий метод, який використовується для досягнення еквівалентності, коли немає еквівалентного поняття та відповідного виразу цільовою мовою. Компенсація включає в себе адаптацію, запозичення, примітку перекладача, калькування та перефразування.

Під час використання запозичення перекладач передає слово або вираз мови оригіналу засобами цільової мови. Під приміткою перекладача розуміють виноску, яка містить додаткову інформацію про поняття або будь-яке інше пояснення. Іншими словами, використання цього методу допоможе пояснити неперекладну одиницю і при цьому точно передати семантику поняття. Якщо розглядати калькування як метод компенсації, то цей спосіб перекладу спрямований на збереження семантики та структури поняття вихідної мови тексту, жертвуючи формальним елементом цільової мови. Ще одним способом перекладу безеквівалентних одиниць є підбір українського терміна або загальноживаного слова з близьким значенням. Перефразування здебільшого застосовують, коли термінологічну одиницю не можна перекласти чи пояснити іншими способами [Jingjing, 2012].

Перекладачеві інколи доводиться самостійно створювати еквівалентні терміни рідною мовою, причому основна проблема, яку доводиться розв'язувати перекладачеві науково-технічної літератури, полягає саме у перекладі термінів, що веде до появи неологізмів, які становлять досить великий відсоток всієї лексики у перекладах. Через це перекладачі змушені винаходити способи передачі відсутнього терміна для подальшої його стандартизації та закріплення у відповідних терміносистемах.

З метою проведення дослідження попередньо відібрані 100 термінів було поділено на прості (однокомпонентні) терміни та терміносполуки (багатокомпонентні). Загалом можна сказати, що деякі терміносполуки включали в себе складні терміни, тобто ті, що пишуться через дефіс. Загалом усю вибірку термінів можна поділити на ті, що вже мають відповідники (перекладні еквіваленти), та ті, що не мають відповідників у цільовій мові.

Як було раніше зазначено, еквівалентні одиниці поділяються на одноквівалентні (ті, що мають один перекладний відповідник) і багатоквівалентні (ті, що мають два або більше перекладних відповідників). Відповідники неоднозначного слова називаються варіантними відповідниками.

Під варіантним відповідником мається на увазі один із можливих способів перекладу терміна. Відповідно, кожен з цих лексико-семантичних варіантів має свій перекладний еквівалент. Таким чином, виникає проблема щодо того, відносити ці багатоквівалентні одиниці до термінів чи до терміноідів.

Проаналізувавши вибірку термінів, ми виявили, що існують терміни англійською мовою, а у перекладі українською мовою це є не терміни, а терміноіди, оскільки вони хоч і називають поняття, проте не мають усталеності. Упевнено можна сказати, що будь-який терміноід може стати терміном. Наприклад, *translation act* має два варіанти перекладу – *акт перекладу* або *перекладацька дія*. В англійській мові цю одиницю відносять до термінів, проте в українській з огляду на варіативність та неточність перекладу її відносять до терміноідів.

Для того щоб перевірити, чи лексична одиниця належить до групи термінів чи терміноідів, використовуємо лінгвістичні словники. Загалом пошук термінологічних одиниць здійснено у «Словнику сучасної лінгвістики» та «Короткому тлумачному словнику лінгвістичних термінів».

Розглянемо, до прикладу, англійський термін *bilingualism*. У одній із опрацьованих статей використано український переклад *білінгвізм*. Щоб перевірити, чи це термін чи терміноід, необхідно з'ясувати, чи зафіксовано такий переклад у словнику. У «Словнику сучасної лінгвістики» є словникова стаття з таким заголовковим словом:

Білінгвізм (лат. *bi* – двох + *lingua* – мова) – 1) взаємодія двох або трьох мов у тому самому мовному колективі, мовному соціумі; 2) вільне володіння двома мовами (діалектами) і здатність особи або групи осіб користуватись цими двома мовами для забезпечення комунікативних потреб; 3) реалізація здатності користуватись почергово двома мовами; практика почергового спілкування двома мовами; практика індивідуального або колективного використання двох мов у межах однієї державної чи соціальної спільноти у відповідних комунікативних сферах [Загнітко, 2012, с. 92].

Ще одним прикладом може слугувати англійський термін *assimilation*. У статті використано український відповідник *асиміляція*. Аналогічно до попереднього прикладу необхідно здійснити пошук цього варіанту перекладу у словнику. У «Короткому тлумачному словнику лінгвістичних термінів» існує словникова стаття з цією одиницею:

Асиміляція – взаємне пристосування звуків один до одного в потоці мовлення [Тодор & Бирик, 2001, с. 19].

Отже, можемо стверджувати, що ця одиниця в українській мові є терміном, оскільки вона має чіткий відповідник, визначення та є усталеною. Такий варіант перекладу є розповсюдженим, оскільки його можна часто зустріти у текстах.

Англійський термін *overt translation* перекладено як *відкритий переклад*, проте для цього терміна англійською мовою є ще декілька відповідників, зокрема *явний переклад*. З огляду на це в українській мові цю лексичну одиницю віднесуть до терміноідів. Ще одним прикладом може слугувати *terminological variation* – *варіативність в термінології*, або *термінологічна варіабельність*.

Оскільки наразі немає достатньої кількості перекладних термінологічних словників перекладознавчого спрямування, не всі термінологічні одиниці мають єдине зафіксоване значення, тому можна зробити висновок, що терміноіди є доволі розповсюдженими в українському термінознавстві.

Як було зазначено вище, терміни можна поділити на дві категорії – ті, що мають та не мають еквівалентів у цільовій мові. Що стосується термінів, що мають еквіваленти, то у вибірці їх 55. Інакше кажучи, при перекладі термінів з англійської на українську мову було застосовано метод пошуку відповідників. Отже, при перекладі лексичних одиниць для одержання тексту перекладу з еквівалентним змістом та тотожною функцією серед найчастіших прийомів був пошук еквівалента в мові перекладу. Терміни, які мають еквіваленти в мові перекладу, відіграють важливу роль під час перекладу, бо вони допомагають розкрити значення інших слів та термінів. Наприклад:

- translation universal – перекладацька універсалия;
- wordplay – гра слів;
- descriptive translation studies – дескриптивне перекладознавство;
- ethnographic approaches – етнографічні підходи;
- poetry translation – переклад поезії;
- conference interpreting – конференц-переклад;
- consecutive interpreting – послідовний усний переклад;
- interpreting studies – теорія усного перекладу;
- drama translation – драматургічний переклад.

Оскільки англійська мова є більш лаконічною, то певні однокомпонентні терміни англійської мови під час перекладу не завжди відповідають однокомпонентним українським, тобто переклад терміна може складатися з більшої кількості компонентів (слів), ніж оригінал. Наприклад:

- copyright – авторське право;
- voiceover – закадровий переклад;
- wordplay – гра слів.

Однокомпонентні, прості терміни були перекладені шляхом пошуку відповідника та калькування.

В. Карабан виділив ще два види термінів, а саме префіксальні та суфіксальні терміни. Під час перекладу префіксальних термінів увагу потрібно звертати на значення префікса. У вибірці є терміни з префіксом *self-*, *auto-* та *re-*, а також з напівпрефіксом *homo-*. Префікс *self-* має значення *свій, себе, самостійний* та *автоматичний*. При перекладі складних термінів українським відповідником є префікс *само-* чи *авто-*. Префікс *auto-* має значення *автоматичний*. А префікс *re-* має значення *повторний, заміняючий*. З огляду на це терміни, які містять цей префікс, були перекладені таким чином:

- auto-translation – автопереклад;
- self-translation – автопереклад;
- re-reading – вчитка.

Під час перекладу суфіксальних термінів потрібно брати до уваги значення суфіксів. У вибірці є термін, який містить суфікс *-aided*. Суфікс *-aided* означає, що щось виконується за допомогою чи з використанням чогось:

- computer-aided translation – автоматизований переклад.

Особливим способом треба перекладати терміни, які автори подають у лапках. У нашому випадку це термін “Think-aloud protocol”, який було перекладено способом калькування:

- “think-aloud” protocol – протокол «міркуй уголос».

Висновки і перспективи подальших розробок. Аналіз перекладацьких прийомів, застосованих під час перекладу англійських науково-технічних термінів українською мовою, показав, що найчастіше було використано спосіб відтворення термінів за допомогою пошуку зафіксованого відповідника (55%). На другому місці за частотою використання є калькування (41%). Шляхом транскодування ми переклали 4% термінів. Що стосується способів перекладу безеквівалентних термінів, то терміни такого типу представлені в нашій вибірці одиничними випадками. Наприклад, при перекладі *volunteer translator* застосували метод компенсації – калькування.

У межах цієї наукової розвідки проаналізовано лише невелику вибірку термінів перекладознавчого спрямування. Виявлені особливості перекладу англійської термінологічної лексики українською мовою мають вагомий значення у сфері міжкультурного спілкування. Тож подальші, зокрема корпуснобазовані, дослідження англійської термінологічної лексики сприятимуть глибшому розумінню процесів, що лежать в основі її перекладу українською мовою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вакуленко М.О. Методологічні засади вивчення наукової термінології. *Термінологічний вісник*. 2013. № 2 (2). С. 16–21.
2. Вакуленко М.О. Сучасна українська термінологія : методологія, кодифікація, лексикографічна практика : дис. ... докт. філол. наук. Київ, 2023. 445 с. URL: https://scc.knu.ua/upload/iblock/cc3/ua3ryi2yecfndw4i6jtd5adwquu4oiaf/dis_Vakulenko%20M.%20O.%20KNU%2010.02.01%20-%202022.pdf (дата звернення: 01.10.2024).
3. Васенко Л.А., Дубічинський В.В., Кримець О.М. Фахова українська мова : навчальний посібник. Київ : Центр навч. літ., 2008. 272 с.
4. Гузь А.М. Транскодування як спосіб перекладу англійської авіаційної термінології. *Наука і молодь. Серія «Гуманітарна»*. 2012. № 11–12. С. 143–146.
5. Д'яков А.С., Кияк Т.Р., Куделько З.Б. Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти. Київ : КМ "Academia", 2000. 218 с.
6. Енциклопедія перекладознавства у 4 томах: переклад з англійської / за ред. О.А. Кальниченко, Л.М. Черноватого. Вінниця : Нова Кн., 2020. 584 с.
7. Загнітко А.П. Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни. А – Й. Донецьк : Дон., 2012. 401 с.
8. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства. Київ : Вид. центр «Академія», 2001. 368 с.
9. Кочерган М.П. Основи зіставного мовознавства. Київ : Вид. центр «Академія», 2006. 424 с.
10. Методологія наукових досліджень / В.С. Антонюк та ін. Київ : НТУУ «КПІ», 2015. 277 с.
11. Модуси сучасного перекладознавства : монографія. / ред. С.О. Швачко. Суми : Сум. держ. ун-т, 2021. 149 с.
12. Петрина О.С. Формування та функціонування англомовних та українських терміносистем банківської сфери : дис. ... канд. філол. наук. Львів, 2016. 202 с. URL: https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/12/dis_petryna.pdf.
13. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К., 2006. 711 с.
14. Семенов О. Лексикографічна компетенція як показник мовної культури особистості. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2008. № 2. С. 41–44.
15. Термін. *Академічний тлумачний словник української мови*. URL: <https://sum.in.ua/s/termin> (дата звернення: 04.10.2024).
16. Тодор О.Г., Биби́к С.П. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. С.Я. Єрмоленко. Київ : Либідь, 2001. 221 с.
17. Фурт Д.В., Дмитрук Л.А. Термінологія : навчальний посібник. Кривий Ріг : ДонНУЕТ, 2020. 172 с.
18. Цехмістрова Г.С. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів. Київ : Вид. Дім «Слово», 2004. 236 с.
19. Handbook of translation studies: 4 volumes (set). / ed. by Y. Gambier, L. v. Doorslaer. John Benjamins Publishing Company, 2014.
20. Jingjing C. Untranslatability and the method of compensation, theory and practice. *Language studies*. 2012. № 2 (4). P. 826–830.
21. Shuttleworth M., Cowie M. Dictionary of translation studies. Routledge, 2014. 233 p. URL: http://traduttologiageneralenz.pbworks.com/w/file/fetch/138771690/Shuttleworth-Dictionary_of_Translation_Studies.pdf (date of access: 03.10.2024).

REFERENCES

1. Vakulenko, M. O. (2013). *Metodolohichni zasady vyvchennia naukovoї terminolohii [Methodological Foundations for Studying Scientific Terminology]*. *Terminolohichni visnyk: Zbirnyk nauk. prats*, (2 (2)), 16–21. [in Ukrainian]
2. Vakulenko, M. O. (2023). *Suchasna ukrainska terminolohiia: Metodolohiia, kodyfikatsiia, leksykohrafichna praktyka [Modern Ukrainian Terminology: Methodology, Codification, Lexicographic Practice]* [Dys. d-ra filol. nauk, Kyivskiy natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka]. Retrieved from https://shron1.chtyvo.org.ua/Vakulenko_Maksym/Suchasna_ukrainska_terminolohiia_metodolohiia_kodyfikatsiia_leksykohrafichna_praktyka.pdf [in Ukrainian]
3. Vasenko, L. A., Dubichynskiy, V. V., & Krymets, O. M. (2008). *Fakhova ukrainska mova: Navchalnyi posibnyk [Professional Ukrainian Language: Textbook]*. Tsentri navchalnoi literatury. [in Ukrainian]
4. Huz, A. M. (2012). *Transkoduvannia yak sposib perekladu anhliiskoi aviatsiinoї terminolohii [Transcoding as a Method of Translating English Aviation Terminology]*. *Nauka i molod. Humanitarna seriia. Zbirnyk naukovykh prats.*, (11-12), 143–146. [in Ukrainian]
5. Diakov, A. S., Kyiak, T. R., & Kudelko, Z. B. (2000). *Osnovy terminotvorennia: Semantychni ta sotsiolingvistychni aspekty [Terminology Fundamentals: Semantic and*

- Sociolinguistic Aspects*]. KM Academia. [in Ukrainian]
6. Kalnychenko, O. A., & Chernovatyi, L. M. (Red.). (2020). *Entsyklopediia perekladoznavstva u 4 tomakh: Pereklad z anhliiskoi [Encyclopedia of Translation Studies in Four Volumes: Translation from English]*. Nova Knyha. [in Ukrainian]
 7. Zahnitko, A. P. (2012). *Slovyk suchasnoi linhvistyky: Poniattia i termini. A – Y [Dictionary of Modern Linguistics: Concepts and Terms. A – Y]* (T. 1). DonNU. [in Ukrainian]
 8. Kocherhan, M. P. (2001). *Vstup do movoznavstva [Introduction to Linguistics]* (2-he vyd.). Akademiia. [in Ukrainian]
 9. Kocherhan, M. P. (2006). *Osnovy zistavnoho movoznavstva [Fundamentals of Comparative Linguistics]*. Akademiia. [in Ukrainian]
 10. Antoniuk, V. S., Polonskyi, L. H., Averchenkov, V. I., & Malakhov, Yu. A. (2015). *Metodolohiia naukovykh doslidzhen [Methodology of Scientific Research]*. NTUU “KPI”. [in Ukrainian]
 11. Shvachko, S. O. (Red.). (2021). *Modusy suchasnoho perekladoznavstva: Monohrafiia [Modes of Modern Translation Studies: Monograph]*. Sumskyi derzhavnyi universytet. [in Ukrainian]
 12. Petryna, O. S. (2016). *Formuvannia ta funkcionuvannia anhlo-movnykh ta ukrainskykh terminosystem bankivskoi sfery [Formation and Functioning of English and Ukrainian Terminological Systems in the Banking Sector]* [Dysertatsiia na zdobuttia naukovooho stupenia, Lvivskyi natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka]. Retrieved from https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/12/dis_petryna.pdf [in Ukrainian]
 13. Selivanova, O. O. (2006). *Suchasna linhvistyka: Terminolohichna entsyklopediia [Modern Linguistics: Terminological Encyclopedia]*. Dovkillia-K. [in Ukrainian]
 14. Semenoh, O. (2008). *Leksykohrafichna kompetentsiia yak pokaznyk movnoi kultury osobystosti [Lexicographical Competence as an Indicator of an Individual’s Language Culture]*. *Ukrainska literatura v zahalnoosvitnii shkoli*, (2), 41–44. [in Ukrainian]
 15. *Termin [Term]*. (b. d.). Akademichnyi tлумachnyi slovyk ukrainskoi movy. Retrieved from <https://sum.in.ua/s/termin> [in Ukrainian]
 16. Todor, O. H., & Bybyk, S. P. (2001). *Ukrainska mova. Korotkyi tлумachnyi slovyk linhvistychnykh terminiv [Ukrainian Language: Concise Explanatory Dictionary of Linguistic Terms]* (S. Ya. Yermolenko, Red.). Lybid. [in Ukrainian]
 17. Furt, D. V., & Dmytruk, L. A. (2020). *Terminolohiia: Navchalnyi posibnyk. DonNUET [Terminology: Textbook]*. [in Ukrainian]
 18. Tsekhmistrova, H. S. (2004). *Osnovy naukovykh doslidzhen: Navchalnyi posibnyk [Fundamentals of Scientific Research: Textbook]*. Vydavnychiy Dim “Slovo”. [in Ukrainian]
 19. Gambier, Y., & Doorslaer, L. v. (Red.). (2014). *Handbook of translation studies: 4 volumes (set)*. John Benjamins Publishing Company.
 20. Jingjing, C. (2012). Untranslatability and the Method of Compensation, Theory and Practice. *Language Studies*, 2(4), 826–830.
 21. Shuttleworth, M., & Cowie, M. (2014). *Dictionary of translation studies*. Routledge. Retrieved from http://traduttologiageneralenz.pbworks.com/w/file/138771690/Shuttleworth-Dictionary_of_Translation_Studies.pdf.